

Nr 4

Av herr Hagberg i Stockholm m. fl., med förslag till lag om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete.

Fjölårsbeslutet om tillsättandet av den utredning rörande allmän arbetstidsförkortning, som länge krävts av en växande opinion inom arbetarvärlden, har allmänt uppfattats som en utfästelse från statsmakternas sida att främja förverkligandet av denna trängande reform. Det är därvid två saker som man på arbetarhåll främst tagit fasta på: dels att man, som det heter i utredningsdirektiven, »bör sikta på en normal arbetstid av 40 timmar per vecka som ett mål för strävandena på arbetstidens område», dels att »utredningen inte bör tveka att framlägga delresultat av sitt arbete inför offentligheten utan att avvakta den tidpunkt, då ett slutlig förslag kan framläggas».

I direktiven utvecklas den tanken, att målet — 40 timmars arbetsvecka — endast kan nås i etapper och genom successiva framsteg. I det sammanhanget är det angeläget att ta fasta på socialministerns förhoppning om »att den kommande utredningen om en allmän arbetstidsreform inte skall betraktas som ett argument mot partiella reformer på detta område genom avtal mellan arbetstagare och arbetsgivare». Det finns skäl att tillägga, att detsamma bör gälla i de fall det är erforderligt att utan tidsutdräkt lagstiftningsvägen genomföra partiell arbetstidsförkortning.

Det sistnämnda avser närmast de arbetargrupper för vilka frågan om partiell arbetstidsförkortning redan är utredd av 1947 års arbetstidsutredning. Här kan det ju inte bli fråga om ytterligare utredning och därför bör dessa grupper, för vilka t. o. m. förslag till lag om arbetstidsförkortning finns utarbetat, utan vidare nu kunna få det förverkligat. Härför talar också — och främst — det skälet att det rör sig om klart avgränsade grupper, med hälsofarliga eller eljest särskilt pressande arbetsförhållanden.

Gruvarbetarna

Det bör hälsas med tillfredsställelse, att förslaget till lag om förkortad arbetstid omfattar gruvarbetare och med dem likställda (»arbetare under jord i gruva eller stenbrott eller vid anläggning av tunnel»). Berörda arbetargrupper har avtalsvägen redan tillvunnit sig den arbetstidsförkortning till 40 timmar, som lagförslaget avser att stadfästa. Avtalsbestämmelserna härom har emellertid i stor utsträckning kringgåts av arbetsgivarna. Ge-

från att »hålla öppet» på arbetsplatserna exempelvis lördagar har övertidsarbete utvunnits i en omfattning, som i många fall spolierat syftet med den träffade överenskommelsen. En lagstiftning bör här vara ägnad att åstadkomma erforderligt skydd för arbetstidsförkortningen, så att den verkligen kommer arbetarna till godo i form av ökade möjligheter till vila och rekreation.

Treskiftsarbetare

Redan 1948 framlade arbetstidsutredningen förslag om arbetstidsförkortning till 42 timmar för treskiftsarbetare. Det föranledde dock ingen åtgärd från statsmakternas sida. I dag torde det vara en allmänt omfattad mening att allt skiftarbete är att beteckna som pressande och att alla skiftarbetargrupper följaktligen borde hänföras till de kategorier för vilka det är angeläget att i första hand åstadkomma arbetstidsförkortning. Det förslag till lag om förkortad arbetstid, som återfinnes i utredningens slutbetänkande, omfattar emellertid i detta avseende endast treskiftsarbetare. Om detta skall kunna accepteras, är det med det uttryckliga förbehållet att tvåskiftsarbetarnas arbetstidsförhållanden skyndsamt uppmärksammas av den nya arbetstidsutredningen.

Trafikpersonal

Vad trafikpersonalen beträffar har utredningens förslag om arbetstidsförkortning fått en klart otillfredsställande utformning. Det framgår ju också av att det närmast berörda fackförbundet, Järnvägsmannaförbundet, kategoriskt tagit avstånd från det. Förslaget tar sikte endast på en begränsad grupp järnvägsmän, nämligen sådana med »krävande säkerhetstjänst», som under vissa förutsättningar skall erhålla arbetstidsförkortning till 42 timmar per vecka. Dessa förutsättningar går främst ut på att vederbörande helt eller delvis måste ha tjänstgöringen förlagd till tid mellan kl. 23 och 5. För varje arbetad timme mellan dessa tidpunkter får vederbörande tillgodoräkna sig 1 timme och 20 minuter. Den »mertid», som härigenom uppkommer, får vederbörande avräknad i förkortad arbetsvecka med 42 timmar som undre gräns. En överslagsberäkning ger vid handen att en järnvägsmän, för att komma i åtnjutande av en till 42 timmar förkortad arbetsvecka, måste ha minst 18 natttimmar per vecka, dvs. minst 3 timmars natttjänstgöring mellan kl. 23 och 5 under vart och ett av veckans sex vardagsdygn. Det står utan vidare klart att detta avräkningskineseri skulle komma att leda till ökad byråkrati, med ökad vantrivsel och dito orättvisor till följd.

När man går att ta ställning till den partiella arbetstidsförkortningen för trafikpersonal så finns det inga skäl för kategoriklyvningar, varken bland trafikpersonalen vid järnvägarna eller mellan denna och övrig trafikpersonal. Trafiken ställer ju numera, genom de höga hastigheterna och

den på alla områden oavbrutet tilltagande trafiktätheten, utomordentligt höga krav på alla som yrkesmässigt är omedelbart knutna till den. Det enda rimliga är därför att i likhet med den reservation, som i detta stycke fogats till utredningen, yrka att all trafikpersonal vid järnvägar, spårvägar och bussar samt i övrig yrkesmässig motorfordonstrafik erhåller generell arbetstidsförkortning.

Nattarbetare

Utredningen har funnit att »starka skäl talar för att nattarbetarna erhåller en förkortad arbetstid i syfte att öka deras möjligheter till vila och minska de påfrestningar för vilka de utsättes under arbete». Trots detta och trots att det rör sig om klart avgränsade och numerärt fåtaliga grupper (cirka 3 500 man sjukhuspersonal, 1 800 typografer, 675 bussförare, 670 massaarbetare etc.) föreslås samma krångliga evalveringssystem som för vissa SJ-anställda. För att komma i åtnjutande av arbetstidsförkortning skall således vederbörande ha minst 3 timmar av arbetstiden förlagda till mellan kl. 23 och 5. Varje sådan arbetad timme skall räknas som 1 timme och 10 minuter. »Mertiden» får sedan tillgodogöras i förkortad arbetsvecka, dock med 42 timmar som undre gräns. Det innebär att vederbörande nattarbetare, för att få ned arbetsveckan till denna undre gräns, under vart och ett av veckans sex vardagsdygn måste ha arbetstiden så förlagd, att tiden mellan kl. 23 och 5 i sin helhet utgör arbetstid. Även här måste den enda rimliga lösningen vara, att all arbetskraft som har viss del av arbetstiden förlagd mellan kl. 23 och 5 kommer i åtnjutande av generell arbetstidsförkortning.

Övriga berörda grupper

Övriga grupper, som enligt 1947 års arbetstidsutredning skulle få arbetstiden förkortad, är arbetare som utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne i sådan omfattning som kan innebära hälsosfara samt sjuksköterskor å kirurgisk operationsavdelning vid normal- eller centrallasarett. För förstnämnda grupp föreslår utredningen förkortning till 42 timmar från 1 januari 1956, medan för operationssköterskorna föreslås en successiv övergång via 45½ timmar under 1956 till 42 timmar från därpå följande årsskifte. Däremot har utredningen inte ansett sig kunna biträda en hemställan från Sjuksköterskeföreningen om arbetstidsförkortning även för personalen på sjukhusens laboratorier, trots att föreningen anfört att arbetet är jäktigt och att det »i viss omfattning föreligger förgiftnings- och smittorisker». Det innebär att arbetet på sjukhuslaboratorierna måste betecknas som i viss omfattning hälsofarligt. Det förtjänar därför allvarligt att övervägas, huruvida inte denna grupp bör inrangeras bland dem som i första hand får arbetstiden förkortad. Härigenom skulle samtidigt en viss enhetlighet uppnås så till vida, att all sjukhus-

personal som kan sägas ha särskilt pressande arbete (de nattjänstgörande, operationssköterskor, laboratoriepersonal) samtidigt komme i åtnjutande av arbetstidsförkortning.

Gjutarna

Utredningen har låtit göra en särskild undersökning av gjutarnas arbetsförhållanden. Den har tillgått så att ett antal industriläkare anmodats precisera sin uppfattning, bl. a. om huruvida gjuteriarbetarna har »ett avsevärt mer pressande arbete» än arbetare i allmänhet. Vägande invändningar kan göras mot denna metod, främst med hänsyn till att ifrågakvarande läkare helt eller delvis är knutna till respektive företag. Detta har naturligtvis satt sin prägel på svaren, men det oaktat anser 10 av 33 industriläkare att gjutarnas arbete är avsevärt mer pressande än arbete i allmänhet. Man måste därför beklaga, att utredningen, under hänvisning till sina snäva direktiv, inte ansett sig kunna innefatta gjutarna i förslaget till partiell arbetstidsförkortning.

Bland gjutarna själva har detta framkallat stark besvikelse. Tidningen Gjutaren, organ för Svenska gjutarförbundet, har betecknat utredningens ställningstagande som en »utmaning mot Sveriges gjuteriarbetare» och samtidigt radat upp skälen för att denna grupp bör innefattas i en partiell arbetstidsförkortning: gjuteriarbetet är hårt och tungt, smutsigt, nervöst och hälsofarligt (silikos); gjuteriindustrien uppvisar en hög olycksfallsfrekvens; »gjuteriarbetet kan i stort sett jämföras med gruvarbetarnas arbetsuppgifter». Detta måste sägas vara tungt vägande skäl, och de har också föranlett en reservation i utredningen om att gjuteriarbetarna upptas bland de arbetsgrupper som bör få arbetstiden förkortad.

När arbetstidsutredningen framlade sitt betänkande, uttalades i tidningen Gjutaren förhoppningen »att regeringen och den lagstiftande församlingen skall på ett bättre och rättvisare sätt bedöma vår strävan till förkortad arbetstid». Vi finner det angeläget att riksdagen för sin del infriar denna förhoppning.

Förkortning till 40 timmar

Den nu slutförda arbetstidsutredningen har i förslagen till partiell arbetstidsförkortning genomgående stannat för 42 timmars arbetsvecka som undre gräns. Som nämnts har emellertid i direktiven för den nya arbetstidsutredningen 40 timmar angivits som mål för strävandena i fråga om arbetstiden. Självfallet måste detta påverka bedömningen av nu föreliggande utredningsförslag. Riksdagens beslut i anslutning till desamma bör därför enligt vår mening ta sikte på förkortning till 40 timmars arbetsvecka.

Under hänvisning till vad som här anförts hemställas,
att riksdagen måtte besluta antaga följande

LAG

om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

I de fall, varom i denna lag stadgas, skola om begränsningen av den ordinarie arbetstiden enligt allmänna arbetstidslagen gälla nedan angivna särskilda bestämmelser.

§ 2.

De i allmänna arbetstidslagen rörande begränsning av den ordinarie arbetstiden angivna tidrymderna å 48 och 96 timmar skola i stället vara 40 respektive 80 timmar beträffande

- a) arbete under jord i gruva eller stenbrott eller vid anläggning av tunnel;
- b) arbete i gjuterier;
- c) arbete som med regelbunden skiftindelning bedrivs dyget runt;
- d) arbete som minst 3 timmar är förlagt till mellan kl. 23 och 5;
- e) arbete i vilket arbetstagaren utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne i sådan omfattning som kan innebära hälsofara;
- f) arbete som utföres av sjuksköterska å kirurgisk operationsavdelning vid normal- eller centrallasarett;
- g) arbete som utföres å sjukhuslaboratorier;
- h) trafikpersonal inom järnvägsväsendet ävensom förare och konduktörer å spårvagnar, förare och konduktörer å bussar i stadstrafik jämte förare å automobiler och andra bussar i yrkesmässig trafik.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Stockholm den 12 januari 1955

H. Hagberg

Helmer Holmberg

Knut Senander

Gerda Nilsson